

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Gids voor literatuuronderzoek in de sociale wetenschappen

Pijnenburg, B.

Citation

Pijnenburg, B. (1983). Boekbespreking van: Gids voor literatuuronderzoek in de sociale wetenschappen. *Acta Politica*, 18: 1983(4), 504-506. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452407>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452407>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

optimaal gebruik van onderzoek in de beleidsvorming en niet te vergeten ook in de beleidsuitvoering en de beleidsevaluatie.

Samenvattend, meen ik dat Ringeling een breed opgezette en tot nadenken stimulerende oratie heeft gehouden. Een bezwaar is dat geladen begrippen als mechanistisch, deterministisch en social engineering te gemakkelijk als karakterisering van bepaalde benaderingen in het beleidsonderzoek worden gehanteerd. Bovendien worden deze begrippen onvoldoende omschreven en de veronderstelde dragers ervan onvoldoende geïdentificeerd. Daardoor wordt de indruk gevestigd dat het mechanistische wereldbeeld waartegen Ringeling zo moedig ten strijde trekt althans gedeeltelijk uit de mechanismen van windmolens bestaat. Mede doordat hij zijn kruis op deze deels denkbeeldige bouwsels verschieft, wekt de auteur de indruk dat hij de weinig optimale status quo op het punt van de relaties tussen onderzoek en beleid verdedigt. Het alternatief van Ringeling voor de door hem bestreden benadering is nog niet geheel duidelijk. Ik zie daar met grote belangstelling naar uit.

A. Hoogerwerf

Noten

1. Zie bijv. J. Th. A. Bressers, *Beleidseffectiviteit en waterkwaliteitsbeleid*, Enschede, 1983; J. A. M. Maarse, *Uitvoering en effecten van arbeidsmarktbeleid*, Enschede, 1983; A. Hoogerwerf, (red.), *Succes en falen van overheidsbeleid*, Alphen aan den Rijn, 1983; F. A. van Vught, *Experimentele beleidsplanning*, 's-Gravenhage, 1982.
2. Bijv. *Onderzoek naar de bestuurlijke organisatie*, deel 2, Eindrapport, 's-Gravenhage, 1975; J. M. Polak en F. J. Hoefnagel, *Wetgeving in Beleidsperspectief*, in: *Bestuurswetenschappen*, 29 (4), juli 1975, pp. 253-255 en R. B. Andeweg, A. Hoogerwerf en J. J. A. Thomassen, (red.), *Politiek in Nederland*, Alphen aan den Rijn, 1981, pp. 278-282. Na de oratie van Ringeling verscheen L. Geelhoed c.s., *De interveniërende staat. Aanzet voor een instrumentenleer* ('s-Gravenhage, 1983).
3. Vgl. Ringeling, t.a.p., p. 8 en C. J. M. Schuyt, *Ongeregelheden. Naar een theorie van wetgeving in de verzorgingsstaat*, Alphen aan den Rijn, 1982, pp. 15-19, vooral p. 18.
4. Vgl. de definities geciteerd in A. Hoogerwerf, (red.), *Overheidsbeleid*, tweede druk, Alphen aan den Rijn, 1982, p. 28.
5. G. Kuypers, *Beginselen van beleidsontwikkeling*, Muiderberg, 1980, deel A, pp. 113-117.
6. A. Hoogerwerf, *Het ontwerpen van overheidsbeleid*, te verschijnen artikel.
7. J. Th. A. Bressers, t.a.p., pp. 24-46, 93-96, 154-156 en 1-8-197.
8. C. J. M. Schuyt, t.a.p., p. 19.
9. J. A. M. Maarse, t.a.p., pp. 16-76.
10. Terwijl in het fundamenteel onderzoek de verklarende kracht als criterium voor de selectie van de onafhankelijke variabelen wordt gehanteerd, moet toegepast onderzoek de onafhankelijke variabelen ook selecteren op hun manipuleerbaarheid. Zie hierover J. E. Ellemers, Veel kunnen verklaren of iets kunnen

veranderen: Krachtige versus manipuleerbare variabelen, in *Beleid en maatschappij*, 1976 (3), en Robert A. Scott en Arnold A. R. Shore, *Why Sociology does not apply: A Study of the Use of Sociology in Public Policy*, New York, Oxford, 1979, pp. 224-234.

11. Zie de noten 1 en 6 en voorts A. Hoogerwerf, *Aanzet voor een instrumentenleer*, in: *Tijdschrift voor openbaar bestuur*, augustus 1983.

12. Voor een hout snijdende kritiek op het incrementalisme zie Robert E. Goodin, *Political theory and Public Policy*, Chicago/London, 1982, hoofdstukken 2 en 3.

H. C. M. Vorst, **Gids voor literatuuronderzoek in de sociale wetenschappen**. Meppel/Amsterdam (Boom), 1982, 242 p.

Een handleiding voor literatuuronderzoek: in dit geval betekent dat een overzicht van hoe de stroom van wetenschappelijke informatie zoal zijn weg vindt. In het kort wordt aangegeven wat wetenschap is en wat sociaal-wetenschappelijke van andere literatuur onderscheidt. Vervolgens wordt de maatschappelijke dynamiek, die het wetenschapsbedrijf dekt, geschetst. Daarna wordt dieper ingegaan op de vraag hoe vakliteratuur gemaakt respectievelijk opgeslagen wordt en op de diverse modaliteiten van ontsluiting van dat geheel aan informatie en kennis. Bij dit laatste, zoals nu eenmaal vandaag de dag hoort, de nodige beschouwingen rond het thema 'automatisering en wetenschappelijke informatie'. Het slothoofdstuk (het langste van dit boek) geeft een inventarisatie van wat er aan informatiebronnen op het terrein van de sociale wetenschappen bestaat (met een redelijk gedetailleerde vermelding van hun vindplaatsen).

Daarnaast heeft de auteur tevens nog eens apart aandacht besteed aan het doen van onderzoek met behulp van wat anderen reeds (in een rapport, artikel of boek) op papier gezet hebben. Datgene wat men eigenlijk 'literatuurstudie' noemt, terwijl hetgeen de rest van dit boek behandelt in feite voornamelijk opzoekwerk betreft.

Zo te zien een boek van het rechttoe-rechtaan ongecompliceerde genre. De bedoeling is simpel en duidelijk: wegwijs maken in de wirwar van informatiemateriaal, die allerhande sociaal-wetenschappelijke onderzoeksbedrijvigheid voortbrengt.

Dienovereenkomstig staat het principe van praktische bruikbaarheid en efficiency voorop en de keuze voor een zakelijke en sobere stijl van presentatie.

De vraag, en meteen het meest wezenlijke punt van kritiek ten aanzien van dit boek, is evenwel of die logica inderdaad consequent is aangehouden. Voor wie, welk lezerspubliek, is een gids als deze nu in feite bestemd?

Bij het doornemen van Vorsts literatuuronderzoek-gids voor de sociale wetenschappen krijgt men heel sterk een 'hom noch kuit' indruk.

Er wordt een apart hoofdstuk aan besteed om duidelijk te maken wat de verschillende categorieën van vakliteratuur inhouden; wat de categorie 'on gepubliceerd werk' behelst respectievelijk 'tijdschriftpublicaties' en 'boeken'. Een van de subca-

tegorieën van 'onpubliceerd werk' is het rapport. Waarvan dan onder meer gespecificeerd wordt dat een rapport 'in het algemeen een machinegeschreven (getikt) manuscript is dat, voorzien van een kaft en titelpagina, op de meest eenvoudige manier vermenigvuldigd en gebonden is. Het rapport wordt in kleine oplage (30-150 exemplaren) en onder eigen verantwoordelijkheid van de auteur verspreid' (p. 52).

Iets verderop (blz. 53) wordt er betreffende een andere variant ongepubliceerd werk ('congresverslagen') aan herinnerd dat zij van wisselende kwaliteit kunnen zijn. (Nadat eerst natuurlijk, voor alle zekerheid, nog even gezegd werd wat nu precies een congres wel is).

Op blz. 55 over tijdschriftartikelen: dat zij bestaan uit een titel; de naam en het werkadres van de auteur(s); een niet-evaluatieve neutrale samenvatting van het onderzoek, de resultaten en daaruit voortvloeiende conclusies; de verhandeling zelf; een bibliografie of een zogenaamd voetnoten-apparaat. Tenslotte heeft Vorst de moeite genomen in een aparte tabel de verschillende soorten boeken met telkens een omschrijving (!) op te sommen (kader 8, blz. 61): woordenboek, encyclopedie, leerboek, inleiding, handboek, bloemlezing, feestbundel, jaarboek, monografie, dissertatie, naslagwerk, atlanten en mappen. Boeken (meer bepaald de variant monografieën) waarvan er in de samenvatting van het desbetreffend hoofdstuk nog bij gezegd wordt: a) dat een boek over een bepaald onderwerp een belangrijke invloed kan uitoefenen op het onderzoeksgebied in kwestie, maar b) dat het natuurlijk ook zo kan uitdraaien dat de interpretaties van de auteur van een monografie misleidend of onjuist zijn.

In dezelfde trant zijn de 'opdrachten', die men aan het einde van elk hoofdstuk vindt.

Eén voorbeeld maar (uit het hoofdstuk waaraan zojuist al gerefereerd werd, 'Productie van vakliteratuur'). 'Bezoek een bibliotheek, bij voorkeur met vrij toegankelijke collectie (. . .) Pak 10-20 boeken uit de kast en ga na tot welke van de soorten uit kader 8 deze behoren. Ga na in hoeverre de onderdelen die in § 3.4 zijn besproken in de boeken voorkomen (titelpagina + alle gegevens, inhoudsopgave, voorwoord, inhoud, literatuurverwijzingen, zaken- en personenregister, bijlagen)'.¹

De formulering op de achterzijde van de kaft van dit boek luidt: 'geschreven voor hen die zich - zonder veel ervaring en kennis vooraf - wensen voor te bereiden op literatuuronderzoek in de sociale wetenschap'.

'Zonder veel ervaring en kennis' is dan toch wel mild uitgedrukt, wanneer blijkt dat daaronder verstaan wordt dat men nog niet zou weten wat een boek van een tijdschriftartikel onderscheidt. De vraag is of bedoelde groep leken überhaupt wel ooit aan literatuuronderzoek toekomt (ergo behoefte heeft aan deze gids); laat staan dat zij aan een computerterminal gaan zitten om via DABAS en een intercontinentaal netwerk als TELENET of TYMNET contact te krijgen met computercentra in Noord-Amerika.

B. Pijnenburg

Evan Luard, **Human Rights and Foreign Policy**, Oxford (Pergamon Press), 1981, 38 p.

Mensenrechten zijn sedert de Tweede Wereldoorlog een steeds grotere rol gaan spelen in de internationale betrekkingen. De aanvaarding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties was een belangrijke mijlpaal, evenals de in 1966 tot stand gekomen twee internationale conventies voor de mensenrechten. Het opkomen voor de mensenrechten vormt een essentieel onderdeel van het buitenlandse beleid van bepaalde regeringen. Bekend is de aandacht die de Amerikaanse president Carter, vooral in het begin van zijn regeringsperiode, besteedde aan mensenrechten. Opvolgende Nederlandse regeringen hebben herhaaldelijk uitdrukking gegeven aan hun opvatting dat zij het opkomen voor mensenrechten beschouwden als een van de hoekstenen van het buitenlandse beleid. In 1979 verscheen de nota *De rechten van de mens in het buitenlands beleid* waarin een aantal van de voornaamste knelpunten worden behandeld.¹

Evan Luard is een voormalig lid van het Lagerhuis voor de Labourpartij; als staatssecretaris was hij gedurende een aantal jaren speciaal belast met de zorg voor de mensenrechten in de Verenigde Naties. In de onder auspiciën van de Britse Vereniging voor de Verenigde Naties gepubliceerde brochure *Human Rights and Foreign Policy* behandelt hij de belangrijkste argumenten die wel worden aangevoerd tegen opnemings van de zorg voor de mensenrechten in het buitenlandse beleid - om deze vervolgens alle te verwerpen. Het zijn argumenten die een ieder die zich wel eens in debatten over mensenrechten heeft verdiept, vertrouwd in de oren zullen klinken:

- kritiek op regeringen die mensenrechten schenden, zou het onderhouden van normale betrekkingen met dat soort landen onmogelijk maken;
- het zou niet verstandig zijn schendingen van mensenrechten aan de kaak te stellen van bondgenoten die diplomatiek, strategisch of commercieel van groot belang zijn;
- het zou in strijd zijn met het normale diplomatieke verkeer;
- kritiek op dat soort landen zou geen effect sorteren.

Luard maakt korte metten met deze argumenten, al erkent hij dat ook goedwillende regeringen in moeilijkheden kunnen komen, in het geval dat verschillende doelen van het buitenlandse beleid met elkaar in strijd komen. In Nederland doet zich dat geval wel eens voor, als het mensenrechtenbeleid in strijd komt met beleid ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking, economische politiek of veiligheidsbeleid.²

Luard wijst op het belang van het op de internationale agenda plaatsen van de mensenrechtenproblematiek. Daar ziet hij met name een belangrijke taak voor regeringen in het internationale verkeer. Die regeringen zullen dat echter slechts doen, als zij voortdurend op het belang ervan worden gewezen door een alerte publieke opinie. Deze kan zich onder andere uiten via non-gouvernementele mensenrechtenorganisaties, zoals Amnesty International of het Internationale Ju-